

Vilniaus lietuvių dramos artistų bendrovės sutartis: teatro atnaujinimo viltys ir utopijos

Šarūnė
TRINKŪNAITĖ

Lietuvos muzikos ir teatro
akademija

ANOTACIJA. Šioje publikacijoje pateikiama neskelbta Vilniaus lietuvių dramos artistų bendrovės sutartis (1912). Ši pirmoji teatrinė sutartis lietuvių teatro istorijoje buvo pirmasis lietuvių teatro mėginimas suformuoti profesionaliais pagrindais veikiančią scenos meno kolektyvą – išrasti ir įteisinti pelno paskirstymo sistemą (o kartu – įtvirtinti naują uždirbančio teatrinės veiklos dalyvio statusą), apibrėžti vidinės teatro kolektyvo hierarchijos struktūrą (direkcija–valdyba – režisūra – artistų trupė), reglamentuoti ligi tol stichiškus (t. y. tik supratingumu ir gera valia grįstus) teatro trupės narių tarpusavio santykius: sukurti jų įnašo ir naudos, įsipareigojimų ir teisių, atsakomybių ir privilegijų modelį. Tačiau po metų, pasibaigus šios sutarties galiojimo terminui, tapo aišku, kad viltys dėl teatro profesionalizacijos neišsipildė: Bendrovė negavo pelno (jos nariai beveik nieko neuzdirbo), numatyta vidinio trupės narių pavaldumo tvarka ir surta pareigų pasidalijimo sistema galiojo tik teoriškai, t. y. sklandaus kūrybinio bendradarbiavimo idėja buvo tik utopija. Bendrovė sutarties nebeatnaujino, nors veikė iki pat Pirmojo pasaulinio karo pradžios.

REIKŠMINIAI
ŽODŽIAI: teatras,
teatro kritika, teatro
bendrovė, sutartis,
profesionalizacija,
pelnas, teatro santykių
reglamentacija,
repertuaro politika,
utopija, profesinė
kvalifikacija.

Priešistorė

XX a. 1-ojo dešimtmečio antroje pusėje lietuvių entuziazmas dėl nacionalinio teatro veiklos legitimacijos ėmė slūgti. Teatrinėje lietuvių kultūroje formavosi ir pamažu stiprėjo kritiškos savirefleksijos srovė: inertiškai besikartojanti ir kokybiškai neatsinaujanti scena vis labiau atrodė nebeapakankama. Netrukus, regis, beveik niekas nebeabejojo nacionalinio teatro egzistencijos formų revizijos ir pertvarkos būtinybe. Tad nenuostabu, kad pirmajam jubiliejui – 1909 m. rugpjūčio 15–16 d. Vilniuje planuojamam pirmojo viešo lietuviško spektaklio Lietuvoje (1899 m. Palangoje suvaidintos Antano Vilkutaičio-Keturakio komedijos „Amerika pirtyje“) dešimtmečio paminėjimui – lietuvių scenos mėgėjai ruošėsi ne tik kaip šventei, bet ir kaip posėdžiui-diskusijai apie tolesnės raidos perspektyvas: „svarbiausia yra suvažiavus susiprasti, išdirbti šiošias tokias taisykles,

įsteigti teatro biurą arba nariais įsirašyti į jau esamas teatro įstaigas, sutvarkyti artistų santykius su kits kitu, įsimanyti kokį gyvenimo būdą, tarp autorių ir artistų iš vienos pusės, ir draugijų ir antreprizos iš antros, ir t. t.“, – rašė Gabrieliūs Landsbergis-Žemkalnis, įtakingiausias ano laiko lietuvių teatro veikėjas (Landsbergis 1909: 2).

Šventinis „suvažiavimas“ teatro problemų, žinoma, neišsprendė. Jis tik darsyk – ir tiesiog prikišamai – parodė, kad, apgailestavo *Viltis*, „tokio teatro kaip lenkų, latvių, igauניų ir kitų tautų, mes dar neturime“ (Po teatro jubiliejaus 1909: 1), ir todėl prasidėję „susipratimo“ ir bent jau „šiokių tokių taisyklių išdirbimo“ projekto svarstymai turi tęstis dar intensyviau. Jie tęsėsi. O juose vis ryškiau kristalizavosi scenos meno *profesionalizacijos* kaip vienintelės galimybės „turėti tokį teatrą, kaip kitų tautų“ idėja. Į klausimą, „kas gi toliau?“, tąsyk mėginusios atsakyti *Lietuvos žinios* rašė: „Jeigu mes norime, kad teatras nestovėtų ant vietos arba, kas dar baisiausia, nevirstų balaganu, turime sutverti artistų kuopą, kuri pilnai atsiduotų teatro ir scenos reikalams [pabr. – Š. T.]“ (M. S. 1909: 2).

Ši idėja, matyt, pasirodė patraukli ir gana reali. Neilgai trukus prasidėjo teatrui „pilnai atsidavusios“ trupės „tvėrimo“ istorija.

Pirmiausia Vilniuje (kuris jau buvo tapęs lietuvių teatrinio gyvenimo centru) susibūrė jungtinių scenos meno pajėgų kolektyvas: dvi atskirai veikusios trupės – Lietuvių savitarpinės pašalpos draugijos vaidintojų kuopa ir prie „Rūtos“ klubo įsikūręs Vilniaus lietuvių artistų mėgėjų būrelis – 1910 m. rugsėjo 20 d. susijungė į Vilniaus lietuvių artistų sąjungą. Šito, paaiškėjo, nepakako: po nepilnų dvejų metų, 1912 m. liepos 19 d., visuotinis susirinkimas nutarė pakoreguoti Sąjungos egzistavimo modelį ir ją, atnaujintą, oficialiai įteisinti – „įsteigti tam tikrą legališką naują artistų bendrovę, kuri turėtų savo finansus, atskaitomybę, nuo nieko nepriklausytų ir turėtų savo fondą, kurį gale sezono artistai pasidalintų tarp savęs“ (Maknys 1972: 281). Netrukus šio projekto iniciatoriai – Liudas Gira, Kazys Alyta ir Antanas Rucevičius – pateikė svarstyti naujojo teatrinio darinio reguliamą. Jį priėmus, buvo įsteigta Vilniaus lietuvių dramos artistų bendrovė ir 1912 m. spalio 8 d. notaro Serdiukovo kontoroje vieneriems metams pasirašyta jos *sutartis*¹.

Ši pirmoji teatrinė sutartis lietuvių teatro istorijoje buvo pirmasis mėginimas suformuoti profesionaliais pagrindais veikiantį nacionalinio scenos meno kolektyvą. T. y. ji ženklino pastangą: 1) įteisinti naują pilną nešančios teatrinės veiklos ir pilną gaunančio (uždirbančio) teatrinės veiklos dalyvio sampratą; 2) apibrėžti vidinės teatro kolektyvo hierarchijos (direkcijos-valdybos – režisūros – artistų trupės ryšių) struktūrą;

1 Ši sutartis buvo išspausdinta. Tačiau ilgą laiką spausdintas jos variantas buvo laikomas dingusiu (Maknys 1972: 281). Šiuo metu šis leidinukas yra rastas ir saugomas Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejuje (Vilniaus lietuvių dramos artistų bendrovė. 1912–1913, A. 22.923).

3) reglamentuoti ligi tol stichiškus, neprognozuojamus, tik supratingumu ir gera valia grįstus teatro trupės narių tarpusavio santykius: sukurti jų įnašo ir naudų, įsipareigojimų ir teisių, atsakomybių ir privilegijų modelį.

Ir visgi: ar ši sutartis veikė, ar ji iš tikrųjų ką nors pakeitė, kur nors pakreipė?

Istorija

Pasirašiusi sutartį, Bendrovė susitarė su „Rūta“² ir entuziastingai pradėjo savo istoriją.

Šis entuziazmas, regis, turėjo pagrindo. Bendrovės debiutas – 1912 m. spalio 20 d. suvaidinta Vilniaus lietuvių artistų sąjungos anksčiau jau vaidinta ukrainiečių autoriuso Ivano Togobočnio melodrama „Iš meilės“ (rež. A. Rucevičius) – nuskambėjo kaip viltingas pažadas: „pradžiuogino tikrai artistiškas šios pjesės atlikimas [pabr. – Š. T.]“ (P. R. 1912: 4); maloniai nustebino „artistai, kurie parodė nepaprastai daug gabumo ir atsidėjimo [pabr. – Š. T.]“ (K. 1912: 4), – formulavo kritika, solidariai palaikydama naująją nacionalinio teatro iniciatyvą³.

Bendrovė, atrodo, stengėsi atsilyginti už palaikymą – nenuvilti. Tiesa, paskesnę savo veiklą ji organizavo susitelkdama ne tiek į „artistiško gabumo ir atsidėjimo“ ugdymo, t. y. teatrinės edukacijos, reikalus, kiek į *repertuaro politiką*. Ji, žinoma, neišgalėjo suformuoti absoliučiai originalaus repertuaro ir norom nenorom turėjo naudotis jau sukauptais „lietuviškųjų vakarų“ dramaturgijos archyvais, iš kurių, regis, mėgino sudaryti skirtingus skonius tenkinančią sceninių istorijų kolekciją (statė populiariųjų lenkų Józefo Korzeniowskio ir Zygmunto Przybylskio komedijas, 1912–1913 m. perinscenizavo G. Landsbergio-Žemkalnio dramatuozuotą Christopho von Schmido romantinės meilės apysaką „Genovaitė“, Dviejų Lietuvaičių socialinę melodramą „Dumblynė“, Jano Kamińskiego operetę „Kaminkrėtys ir malūnininkas“, Vinco Nagornoskio-Nagurinausko istorinę-herojinę pjesę „Živilė, dukterė Karijoto“, etc.). Kita vertus, nuo pat savo egzistencijos pradžios Bendrovė aktyviai rūpinosi lietuvių teatro repertuaro plėtra: jos nariai vertė užsienio dramaturgiją (šioje srityje daugiausia pasidarbavo Jonas Strazdas-Jaunutis ir L. Gira), taip pat – pabrėžtina – patys bandė kurti (1912 m. Bendrovės repertuare atsirado Pijaus Mičiulio kabare „Piktžolių trejanka“, 1913 m. – to paties P. Mičiulio socialinė melodrama „Erškėčių taku“ ir dvi K. Alytos komedijos: „Ant bedugnės krašto“ bei

2 Bendrovė pasižadėjo vaidinti dukart per savaitę ir sutiko iš „Rūtos“ gauti 20 rb už premjerą ir 10 rb už pakartotą spektaklį; „Rūta“ pasižadėjo leisti naudotis visa materialine savo baze – sale, dekoracijomis, butaforija, etc., taip pat padengti visas Bendrovės pastatymų išlaidas.

3 „Iš meilės“ pasakojo interkonfesinės meilės istoriją apie žydaite Sorę, kuri dėl meilės perėjo į katalikų tikėjimą (tapo Mare), nutraukė ryšius su savo šeima, ištėkėjo už mylimo kataliko, bet, jo apvilta, gyvenimą baigė tragiškai – pasikorė (Togobočnij 1911).

„Tarnas padėjo“, 1914 m. – L. Giros istorinė melodrama „Kerštas“). O įdomiausia ir turbūt novatoriška buvo tai, kad, stengdamasi atnaujinti repertuarą, Bendrovė – sąmoningai ar visiškai netyčia – ieškojo ir aktualesnio, efektingesnio, labiau provokuojančio teatro variantų. T. y. kartkartėmis ji bandė būti drąši ir skandalinga: štai 1912 m. gruodžio 31 d. parodytas P. Mičiulio kabare „Piktžolių trejanka“ buvo, atrodo, pirmasis lietuvių scenoje estradinio aktualijų teatro mėginimas ir „ypačiai daug triukšmo sukėlė“ (Būtėnas 1940: 85)⁴; 1913 m. vasario 2 d. įvyko L. Giros išverstos Włodzimierzo Perzyńskiego komedijos „Iškrikusi sesuo“ – miesčioniškos patriarchalinės visuomenės normas demaskuojančios pjesės – premjera, kurią kritika pasitiko kaip „mūsų scenoj pageidautiną naujieną“ (P. R. 1913: 2), nors suabejojo dėl pernelyg atviros spektaklio erotikos – dėl to, kad jame „mūsų artistai įvedė naujieną labai aiškiai bučiuoties“ (K. 1913: 4)⁵; 1914 m. kovo 6 d. rampos šviesą išvydo pikantiška istorinė-erotinė L. Giros melodrama „Kerštas“, kurioje, kaip jos recenzijoje rašė G. Landsbergis-Žemkalnis, „nesimpatiskai metėsi akysna pilnas maištas nedorybės ir kūniško gošlumo“ (Landsbergis 1913: VI)⁶.

Ši intriguojančio repertuaro taktika, regis, pasiteisino. Bendrovei lyg ir sekėsi. Vis dėlto praėjus pirmiesiems jos veiklos metams – pasibaigus sutarties galiojimo terminui – ėmė aiškėti, kad ne viskas buvo taip, kaip atrodė. Visų pirma 1913 m. lapkričio 5 d. įvykusia me visuotiniame Bendrovės susirinkime buvo paviešinti menki, veik niekiniai metinio jos pelno rezultatai, t. y. galutinai *išsisklaidė* uždarbio iš teatro – o kartu ir teatro kaip profesijos / amato įtvirtinimo – viltis⁷. Žinoma, tai nuvylė: „Juk daugelis, bevaikščiodami į repeticijas, yra daugiau išleidę iš savo kišenės, negu užsidirbę“, – truputį vėliau rašė *Vairas* (L. N. 1914: 19). Bendrovė neatlaikė ir ėmė skilti; jos ateitis pakibo ant plauko: tomis pačiomis sąlygomis toliau sutiko dirbti tik 9 „bendrovininkai“, kiti – L. Gira (kuris, sakoma, tebevyko dėl „Piktžolių trejankoje“ jo – o tiksliau, jo redaguojamos *Vilties* – adresu švystelėtos ironijos: dėl asilo, vienoje spektaklio scenoje išbliovusio redakcijos adresa),

4 „Piktžolių trejankos“ veiksmas vyko kaip savotiškas satyrinių replikų aktualiais politikos, socialinio gyvenimo, tautinių Vilniaus bendrijų tarpusavio komunikacijos, lietuvių kultūros, teatro, „užkulinio“ teatro gyvenimo, etc. klausimais montažas.

5 „Iškrikusi sesuo“ pasakojo savaip feministinę istoriją apie Marę, kuri, savo „dorybingos“ šeimos prievarta ištekinta, vieną dieną drįso mesti nemylimą vyrą, didžiuliam savo „dorybingos“ šeimos pasipiktinimui pradėjo atvirai gyventi su senu turtuoliu, o jam mirus atsisakė jo paliktų turtų ir, nusprendusi pačios rankų darbu pelnytis duoną, savo „dorybingos“ šeimos buvo apšaukta pamišėle ir verta tik „bepročių ligoninėn uždaryti“ (Perzinskis 1913: 89).

6 „Kerštas“ pasakojo moteriška savo galia vyrams spekuliuojančios kunigaikštaitės Lėlos keršto už paniekintą meilę istoriją, o tiksliau – (melo)dramatizavo nekontroliuojamų instinktų, geismų, svaigulių liūne klimpstančių herojų santykius (Gira 1910).

7 Paaikškėjo: Bendrovė turėjo pajamų 900,92 rb, o išlaidų – 783,89 rb; atėmus numatytus atsiskaitymus, artistams pasidalyti liko 60 rb (daugiausia uždirbo K. Alyta: jo veikla buvo įvertinta 55 markėmis, o už tai jis gavo 6,86 rb) (Maknys 1972: 285).

J. Strazdas-Jaunutis, Pijus Adomavičius, Bronė Girienė, Vincas Česnulevičius, Adolfas Vėgėlė ir kt. – pasitraukė ir, prisiglaudę prie Šv. Mikalojaus bažnyčios, įkūrė „Naująją lietuvių artistų kuopą“. Netrukus prasidėjo nemažą šurmulį Vilniuje sukėlęs viešas santykių aiškinimasis: matyt, turėdamas omenyje Bendrovės „išdavikus“, A. Rucevičius garsiai prabilo apie „kai-kuriuos atšalusius narius“ – apie tuos, kurie ilgai „pradėjo repeticijas apleisti, rolių nesimokyti, o buvo ir tokių, kad ir vaidinti atsisakydavo“ (Rucevičius 1913: 2); po poros mėnesių Buvusi artistė pabėgėlius iš Bendrovės jau piktokai išvadino „maištininkais“, „nenuoramomis“ ir „kivirčininkais“ (Buvusi artistė 1914: 2); „maištininkas“ A. Vėgėlė atskirto: Bendrovėje „jis tol darbavosi, kol nebuvo ten didelių artistų, direktorių ir kitokių „činų“, kurie dideliais meno žinovais ir nepaprastais artistais įsivaizdinę, ėmėsi su niekuo nesiskaityti, visur savo „as“ dėdami, savaip šeimininkaudami“, ką „sunku jau buvo toliau kęsti“ (Vėgėlė 1914: 2); jam pritarė J. Strazdas-Jaunutis: „Bendrovėje buvau tol, kol buvo galima sugyventi su šulais“ (Strazdas 1914: 2). Taigi 1914 m. pradžioje tapo visiškai akivaizdu, kad Bendrovė – kaip ir visos kitos ligi jos veikusios lietuvių teatro trupės – neįstengė pažadinti profesinės savo narių atsakomybės jausmo. T. y. lietuvių teatro veikėjų pastangos oficialiai – sutartimi – reglamentuoti vidinius trupės santykius, kitaip sakant, sukurti vienokią ar kitokią darbų / pareigų pasidalijimo sistemą ir tokiu būdu užtikrinti sklandžią kūrybinio bendradarbiavimo eigą, buvo tik teorinės pastangos: graži, bet tik *utopija*.

Vis dėlto Bendrovė ryžosi tęsti savo veiklą. Dar 1913 m. pabaigoje ji išplatino oficialų pareiškimą apie planuojamą persiorganizavimą ir pakvietė „visus, kam rūpi Vilniaus lietuvių teatro reikalai ir kas galėtų aktyviai prie jo prisidėti, vaidinti šią žiemą [pabr. – š. T.]“ (Vilniaus kronika 1913: 2); operatyviai (per mėnesį) persiorganizavusi – priėmusi 10 naujų narių, išsirinkusi naują valdybą, pratęsusi ankstesnį susitarimą su „Rūta“, Bendrovė paskelbė, kad „gyvuoja kaip gyvavus“ (Rucevičius 1914: 2), ir nors sutarties nebeatnaujino, pradėjo antrąjį savo sezoną. Reikia pripažinti, kad pradėjo ji labai ambicingai – tarytum demonstruodama praėjusių metų nesantarvės užgrūdintą „kovinę dvasią“: 1914 m. kovo 22 d. pakvietė į J. Strazdo-Jaunučio išversto Jerzy’io Żuławskiego „Mirtų vainiko“ premjerą – spektaklį, po kurio ne vienas nusistebėjo: „pasirodyti tokia veikle, kame dramos veikimo branduolys glūdi dvasios pergyvenimuose, giliausiuose sielos vingiuose, reikia nemaža drąsos ir apskaitymo savo jėgų“ (Vilniuje 1914: 2); 1914 m. gegužės 10 d. suvaidino įmantrią ekstravagantiškojo „młoda-polsk’ininko“ Stanisławo Przybyszewskiego pjesę „Sniegas“.

Tiesa, Bendrovė nebesuspejo pasitikrinti – pateisinti arba išsižadėti – savo ambicijų. „Sniegas“ buvo paskutinis jos spektaklis: prasidėjęs karas užbaigė jos istoriją...

Postistorija

„Lietuviškųjų vakarų“ teatro istorikas Vytautas Maknys neabejoja: Bendrovė buvo „iš lietuviškųjų vakarų išaugęs pirmasis profesionaliais pagrindais veikęs teatrinis kolektyvas“, kuris padėjo tvirtą pamatą profesionalaus lietuvių teatro radimuisi (Maknys 1997: 100).

Vis dėlto paskesnė lietuvių teatro raida – priešingai – liudijo, kad Bendrovė iš esmės pasiliko profesionalaus lietuvių teatro formavimosi istorijos nuošalėje: nelėmė, nepaveikė, nepakreipė jos. Akivaizdu: Bendrovė neįvertino *profesinės aktorius / aktorės kvalifikacijos* ugdymo ir kėlimo svarbos, t. y. savo reguliamine niekaip nesureagavo į rūpestį, kurį dar 1909 m. mėgino sužadinti Antanas Smetona, kalbėdamas apie tai, kad „juk negalima dorai vaidinti tik įsižiūrėjus į sceną ir pamačius kitus vaidinant; be mokyklos ir gabus žmogus gali pražudyti savo talentą“ (Smetona 1909: 1). Kitaip sakant, Bendrovė puoselėjo, kaip paaiškėjo, utopišką *savaiminio* teatro trupės persikvalifikavimo – palaipsnio savaiminio profesionalios scenos radimosi ir jos tapsmo meninio / meniško veiksmo vieta – idėją. Šia prasme Bendrovės istoriją užbaigė ne prasidėjęs Pirmasis pasaulinis karas, bet karo metais netikėtai išjudėję produktyvesni, racionalesni, efektyvesni profesionalaus teatro kūrimosi procesai: 1916 m. Peterburge privačia Juozo Vaičkaus iniciatyva ėmusi veikti teatro mokykla ir po poros metų iš ją išėjusių jaunuolių susiformavusi, nors ir minimaliai, bet vis dėlto kvalifikuota J. Vaičkaus teatro trupė nebe paliko jokių šansų atgimti Bendrovei ir „bendroviškai“ utopijai apie profesionalios scenos gimimo savaimingumą. Tad visiškai dėsninga, kad netgi tie Bendrovės nariai, kurie po jos iširimo ir toliau praktikavo teatrą – dalyvavo Vilniuje prie Lietuvių draugijos nukentėjusiems dėl karo šelpti įsikūrusios Dramos Sekcijos ar Maskvos bei kitų Rusijos miestų lietuvių teatro mėgėjų veikloje, o vėliau pamėgino įsitraukti į besikuriančios profesionalios lietuvių scenos procesus, neatlaikė ir turėjo kapituliuoti: jie priklausė jau būtajam – save išsėmusiam, išnaudojusiam – nacionalinio teatro istorijos laikui.

VILNIAUS LIETUVIŲ DRAMOS ARTISTŲ B-VĖS

SUTARTIS.

Vilniaus mieste. Tūkstantis devyni šimtai dvyliktais metais spalį 8 dieną. Žemiau pasirašiusieji: Bronius Žilinskis, Stefanija Kasperskaitė, Marė Paškevičienė, Rapolas Paškevičius, Antanas Rucevičius⁸, Elena Rucevičienė⁹, Kazys Alyta¹⁰, Jonas Zaviša, Teopilas Juodvalkis, Jonas Rinkevičius¹¹, Jonas Strazdas¹², Adolpas Vėgė-

- 8 Antanas Rucevičius (1880–1949) XIX a. pab.–XX a. pr. aktyviai dalyvavo draudžiamoje kultūrinėje lietuvių veikloje: priklausė Suvalkijoje veikusiai slaptai „Artojų draugijai“, bendradarbiavo lietuvių spaudoje, organizavo lietuviškos spaudos gabenimą ir platinimą, dalyvavo slaptųjų „lietuviškųjų vakarų“ sąjūdyje. 1902 m. įstojo į Kazanės pramonės mokyklą. Nuo 1905 m. gyveno Vilniuje; dalyvavo „Vilniaus kanklių“, vėliau – Lietuvių savitarpinės pašalpos draugijos ir „Rūtos“ teatro trupių veikloje: organizavo, vaidino, režisavo. Pirmojo pasaulinio karo metais priklausė Lietuvių draugijos nukentėjusiems dėl karo šelpti Dramos sekcijai, 1919 m. – Vilniaus lietuvių teatro studijai (vad. Konstantinas Gliniskis). 1918 m. drauge su bendraminčiais įsteigė knygų leidybos bendrovę „Švyturys“; nuo 1945 m. dirbo Pedagoginės literatūros leidykloje.
- 9 Elena Kasperskaitė-Rucevičienė (1886–1983) gyveno Vilniuje ir vertėsi siuvimu bei siuvinėjimu. 1905 m. susipažinusi su A. Rucevičiumi, įsitraukė į lietuviškojo teatro veiklą ir tapo viena aktyviausių Vilniaus artistų; 1913 m. išvertė lenkų dramaturgo Zenono Parvio pjesę „Smuklė“.
- 10 Kazys Alyta (1881–1942) 1905 m. grįžo iš Rusijos (čia 1901–1905 m. tarnavo Rusijos imperijos kariuomenėje: buvo Kronštato tvirtovės artilerijos puskarininkis) ir aktyviai įsitraukė į Vilniaus lietuvių kultūrinę gyvenimą: dalyvavo teatro organizavimo veikloje, daug vaidino (žymiausias jo vaidmuo – karalius Mindaugis 1908 m. balandžio 27 d. Vilniuje pastatytoje istorinėje Juliuszo Słowackio dramoje „Mindaugis, Lietuvos karalius“), bandė režisuoti, rašyti ir versti pjeses. 1915 m. baigė Peterhofo praporščikų mokyklą ir tarnavo 22-ajame Sibiro pulke, 1917–1918 m. – 7-ajame Sibiro mirties batalione. 1918 m. savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenę. 1920 m. jam buvo suteiktas kapitono, 1924 m. – majoro laipsnis. 1925 m. baigė Aukštuosius karininkų kursus. 1925–1937 m. buvo Lietuvos kariuomenės pulkininkas leitenantas. 1942 m. Jonavoje buvo nužudytas.
- 11 Jonas Rinkevičius (1887–1958) nuo 1898 m. gyveno Vilniuje ir aktyviai dalyvavo kultūrinėje lietuvių veikloje. 1905 m. pradėjo spaustuvinininko ir leidybininko karjerą (1912 m. išleido almanachą *Švyturys*, 1913–1914 m. leido žurnalą *Vairorykštė*, išleido keletą grožinės literatūros veikalų). 1915–1917 m. dirbo Petrograde, Voroneže vadovavo Lietuvių draugijos nukentėjusiems dėl karo šelpti spaustuvei. 1918 m. drauge su bendraminčiais įsteigė knygų leidybos bendrovę „Švyturys“, 1919 m. perkėlė ją į Kauną. 1944 m. emigravo iš Lietuvos; nuo 1949 m. gyveno JAV.
- 12 Jonas Strazdas-Jaunutis (1886–1972) nuo 1900 m. gyveno Vilniuje, dirbo Aleksandro Daukšos ir Stanisława Filiberto Fleury fotoateljė bei Juozapo Zavadskio spaustuvėje, taip pat aktyviai įsitraukė į pagrindinę kultūrinę lietuvių veiklą (pvz., buvo lietuviškųjų Trijų Karalių eitynių narys); vėliau energingai dalyvavo XX a. pr. kultūrinių Vilniaus draugijų ir pirmųjų nacionalinio teatro trupių veikloje: dainavo choruose, vaidino, režisavo, organizavo, rašė, vertė ir adaptavo pjeses (populiariausia jo pjesė buvo pagal Mariją Rodziewiczówną parašyta drama apie lietuviškos spaudos draudimo laikus „Sugrįžo“ (1914)). 1911 m. su tėvu Kazimieru ir kolega Alfonsu Vėgėle Vilniuje įsteigė spaustuvę („Strazdo ir Vėgėlės spaustuvė“). 1911–1914 m. leido ir redagavo tęstinį teatro žurnalą *Teatras*, kuriame spausdino originalią ir verstinę dramaturgiją. Pirmojo pasaulinio karo metais dalyvavo Lietuvių draugijos nukentėjusiems dėl karo šelpti Dramos sekcijos, 1919 m. – Vilniaus lietuvių teatro studijos

lė, Vincas Česnulevičius, Pijus Adomavičius¹³, Juozas Marcinkevičius, Sofija Moisejevienė¹⁴, Antanas Norvaiša, Liudas Gira¹⁵, Bronė Girienė, Mykolas Sleževičius¹⁶,

(vad. K. Glinskis) veikloje. 1919 m. persikėlė į Kauną. 1920 m. tapo Lietuvių meno kūrėjų draugijos Dramos Vaidyklos aktorių trupės nariu, bet netrukus iš ten pasitraukė, nors teatro nepamiršo: vaidino ir režisavo mėgėjų scenoje. 1924 m. išvyko į JAV ir Niujorke atidarė knygyną „Švyturys“, tačiau po metų jį likvidavo ir grįžo į Lietuvą. 1928–1944 m. dirbo Kauno „Spindulio“ bendrovės spaustuveje. Parašė plačius atsiminimus apie XX a. pr. Vilniaus lietuvių kultūrinę veiklą „Kronikiniai atsiminimai apie lietuvių tautinio teatro ir choro atsiradimą Vilniuje ir jų vystymąsi ligi 1918 m. pabaigos“ (saugomi LMTKM).

- 13 Pijus Adomavičius (1888–1978) 1911–1914 m. mokėsi Vilniaus muzikos mokykloje. Nuo 1912 m. vadovavo „Rūtos“ draugijos chorui. 1914–1920 m. (su pertrauka) Sankt Peterburgo konservatorijoje studijavo kompoziciją; dėstė muziką miesto mokyklose, vadovavo lietuvių chorams. 1921–1924 m. buvo Kauno „Dainos“ draugijos mišraus choro vadovas. 1924 m. Kaune įkūrė operetės trupę ir jai vadovavo. 1924–1946 m. buvo Valstybės teatro Kaune administratorius. 1946–1951 m. dirbo Kauno muzikinio teatro režisieriaus padėjėju. Sukūrė kūrinių chorams, harmonizavo lietuvių liaudies dainų.
- 14 Sofija Užumekaitė-Moisejevienė (1862–1962) nuo 1894 m. gyveno Vilniuje. XIX a. pab.–XX a. pr. dalyvavo draudžiamoje kultūrinėje lietuvių veikloje, vėliau aktyviai įsitraukė į kultūrinių Vilniaus draugijų teatro trupių gyvenimą: organizavo, vaidino, dirbo kaip choreografė (reikšmingiausias choreografinis jos darbas – lietuviškų vestuvių choreografija 1909 m. Didžiajam Jubiliejui atnaujintoje G. Landsbergio-Žemkalnio „Biruteje“). Po Pirmojo pasaulinio karo gyveno Šiauliuose, vėliau – Kaune; audė tautines juostas, gamino tautines lėles.
- 15 Liudas Gira (1884–1946) 1901–1905 m. mokėsi Vilniaus kunigų seminarijoje, bet kunigu netapo. Nuo 1905 m. aktyviai dalyvavo kultūriniame Vilniaus lietuvių gyvenime: dirbo pirmųjų lietuviškų laikraščių (*Vilniaus žinių*, *Lietuvos ūkininko*, *Vilties*) redakcijose, rašė ir vertė pjeses (žymiausia originali jo pjesė – istorinė melodrama „Kerštas“ (1910)), vaidino ir režisavo kultūrinių Vilniaus draugijų teatro trupėse (1910 m. baigė prie Vilniaus muzikos mokyklos veikusius dramos kursus), 1911–1912 m. redagavo literatūros almanachą *Švyturys*, 1913–1914 m. – pirmąjį lietuvių literatūros žurnalą *Vairorykštė*. 1918 m. – Vilniaus karo komendantas ir savanorių būrio vadas, 1919 m. – Krašto apsaugos ministerijos Žvalgybos skyriaus vadovas Kaune (jo vadovaujamas skyrius likvidavo peoviakų rengiamą perversmą). 1922–1926 m. buvo Valstybės teatro direktorius, 1927–1929 m. – Radijo tarybos vadovas, 1926–1936 m. – Švietimo ministerijos Knygų leidimo komisijos sekretorius. Visą laiką aktyviai bendradarbiavo kultūrinėje lietuvių spaudoje; rašė poeziją, dramas, kritikos straipsnius (tarp jų ir apie baltarusių, ukrainiečių, rusų, čekų literatūrą). 1938–1939 m. buvo Lietuvių rašytojų draugijos pirmininkas. 1940 m. – SSSR okupuotos Lietuvos Liaudies seimo atstovas; kaip seimo delegatas Maskvoje dalyvavo SSSR AT sesijoje, kuri įteisino Lietuvos aneksiją. 1940–1941 m. buvo LSSR švietimo komisaro pavaduotojas. 1941 m. pasitraukė į Rusiją; 1942–1944 m. buvo 16-osios Lietuviškosios divizijos kapitonas. 1945 m. sunkiai sirgdamas grįžo į Vilnių. 1946 m. jam buvo suteiktas LSSR Mokslų akademijos akademiko vardas.
- 16 Mykolas Sleževičius (1882–1939), 1902–1907 m. studijuodamas teisę Odesos universitete, įsitraukė į kultūrinę-politinę lietuvių veiklą. 1907 m. sugrįžo į Lietuvą ir apsistojo Vilniuje: dirbo teisme, vėliau – advokato padėjėju, nuo 1913 m. – advokatu; aktyviai dalyvavo kultūriniame Vilniaus lietuvių gyvenime: dirbo lietuviškų laikraščių redakcijose, 1908 m. su bendraminčiais įsteigė lietuvių klubą „Rūta“, vaidino „Rūtos“ ir kt. Vilniaus lietuvių teatro trupėse, mėgino režisuoti (prisidėjo prie labiausiai pavykusio XX a. pr. lietuvių spektaklio – Juliuszo Słowackio „Mindaugio, Lietuvos karaliaus“ (1908) – režisūros: atsakius G. Landsbergiui-Žemkalniui, pabaigė jį režisuoti). 1917 m. drauge su bendraminčiais įkūrė Lietuvos socialistų liaudininkų demokratų partiją ir tapo aktyviu politiku;

Bronė Biržiškienė¹⁷ ir Genovaitė Sapkauskaitė¹⁸, padarė šią pilną bendrų sutartį štai kame:

1) Augščiau paminėtieji asmens inkūrė Vilniuje teatrams rengti bendrovę, vardu „**Vilniaus Lietuvių Dramos Artistų Bendrovė**“ su tikslu steigti dramatiškus ir šiaip jau spektaklius, kaip Vilniuje, taip ir kituose miestuose ir provincijoje.

2) Ši sutartis padaryta vieniems metams nuo dienos inkūrimo.

3) Sudėtinis Bendrovės kapitalas siekia dviejų šimtų dvidešimties rublių, sudėtą visų narių lygiomis dalimis, tai yra po 10 rub. kiekvienas¹⁹. Jeigu reikalinga būtų padidinti kapitalas, tai jį sudeda taip-pat visi nariai lygiomis dalimis. Be kapitalo visi nariai dalyvauja Bendrovės dalyke savo triusu ir už Bendrovės dalykų stovį atsako visu savo turtu.

4) Bendrovės dalykus veda ir tvarko Valdyba-Direkcija, susidedanti iš šių narių: direktoriaus Kazio Alytos, vice-direktoriaus Mykolo Sleževičiaus, kasininko Antano Rucevičiaus, sekretoriaus Jono Strazdo ir režisieriaus Liudo Giros²⁰.

5) Direkcijos narių teisės ir priedermės šios: direktorius veda visą dalyką, susineša su valdžia, policija ir kitais valdininkais, gina Bendrovės reikalus teisme, nuomoja butą, samdo tarnautojus ir darbininkus, ingija inventorių, daro ir Bendrovės vardu pasirašo ant visokios rūšies sutarčių, kontraktų, sąlygų, reikalų, aktų, ingaliojimų, paduoda prašymus, pranešimus, skundus ir visokius kitokius popierius, gauna leidimus, žinias, laiškus ir pinigus. Vice-direktorius yra direktoriaus padėjėjas ir pildo visas direktoriaus priedermes, jeigu direktorius serga arba neesti Vilniuje, bet kiekvieną kartą tokiuose atsitikimuose turi ingalioti jį kiti Direkcijos nariai. Kasininkas prižiūri Bendrovės kasą, bilietų parduvinėjimą ir veda pinigų apyskaitą, pinigus gi turi padėti jis kokiam-nors Vilniaus Banke

1918–1926 m. ėjo įvairias atsakingas pareigas Lietuvos Respublikos valdymo struktūrose. Po 1926 m. perversmo dirbo advokatu.

17 Bronislava Šėmytė-Biržiškienė (1879–1955) 1898 m. baigė Vilniaus gimnaziją. 1906–1907 m. studijavo gamtos mokslus P. Lesgafto aukštuosiuose kursuose Sankt Peterburge. Dalyvavo kultūrinėje XX a. pr. Vilniaus lietuvių veikloje. 1915–1922 m. dėstė Vilniaus lietuvių mokytojų kursuose ir lietuvių gimnazijoje. 1921–1922 m. buvo Laikinojo Vilniaus lietuvių komiteto vicepirmininkė. 1922 m. persikėlė į Kauną ir aktyviai įsitraukė į moterų judėjimo veiklą: 1922–1926 m. buvo Kūdikių gelbėjimo draugijos pirmininkė, 1932–1938 m. vadovavo Vilniaus vadavimo sąjungos centro moterų sekcijai, 1932–1940 m. buvo Lietuvos moterų tarybos pirmininkės pavaduotoja (1934 m. – pirmininkė). 1944 m. pasitraukė iš Lietuvos; nuo 1949 m. gyveno JAV.

18 Genovaitė Sapkauskaitė – XX a. pr. Vilniaus amatininkė, skrybėlių kūrėja, aktyviai dalyvavusi ano laiko Vilniaus lietuvių teatro mėgėjų trupių (Vilniaus lietuvių savitarpinės pašalpos draugijos, „Vilniaus kanklių“, „Rūtos“ vaidintojų kuopų) veikloje; viena iš labiausiai patyrusių „lietuviškųjų vakarų“ teatro artistė.

19 Tiesa, numatytas „sudėtinis Bendrovės kapitalas“ nebuvo sudarytas. Bendrovės nariai tiesiog nebuvo vienodai finansiškai pajėgūs: vieni galėjo įnešti 5 rb pajų (likusieji 5 rb turėjo būti išskaičiuoti iš būsimojo honoraro), kiti – mažesni, dar kiti negalėjo visai.

20 Bendrovėje režisieriais taip pat dirbo M. Sleževičius, A. Rucevičius ir Pijus Mičiulis.

ant bėgančios sąskaitos dviejų parašais: jo, kasininko, ir direktoriaus. Pinigus gali paimti iš Banko tik abudu kartu, kasininkas ir direktorius. Sekretorius veda Bendrovės kanceliariją, užrašinėja protokolus, sustato veikimo apyskaitas ir atlieka kitus rašto darbus. Režisierius parenka vaidinimui veikalus, išdalina artistams roles, rūpinasi veikalų vaidinimu ir juos režisuoja. Scenos intaisymu, dekoracijomis, kostiumais ir kitu Bendrovės turtu rūpinasi Direkcija.

6) Sergant arba kur išvažiavus vice-direktoriui, kasininkui, sekretoriui ir režisieriui, pavaduotojus jiems renka visuotinas narių susirinkimas.

7) Pelnu visi nariai naudojasi proporcionališkai savo darbui. Darbą apkainoja Direkcija, tiegi nariai, kurie liktų nepatenkinti Direkcijos apkainojimu, gali pasiskųsti visuotinajam susirinkimui. Pelnas išduodamas nariams kaip būna padaryta apyskaita. Apyskaita gi turi būti padaryta du kartus per metus: gale žiemos sezono – nuo rugsėjo pirmos dienos iki kovo pirmos dienos – ir gale vasaros sezono – nuo kovo pirmos dienos iki rugsėjo pirmos dienos. Beto kiekvienas Bendrovės narys kokiu nori laiku gali pats patikrinti kasą, turto ir visą Bendrovės dalykų stovį. Nuostolius padengia visi nariai lygiomis dalimis.

8) Nė vienas narys, kol veikia ši sutartis, neturi teisės dalyvauti kitoje panašioje bendrovėje nė savo triusu, nė pinigais.

9) Jeigu kuris-nors narys panorėtų atsitraukti iš Bendrovės, tai savo pajų ir savo pelno dalį jis gali gauti iš Bendrovės kasos tik sezono gale, kaip bus padaryta apyskaita.

10) Jeigu kuris-nors iš narių numirtų, tai jo pajus ir pelno dalis išduodama jo tikriems inpediniams tokiu pat būdu, kaip parodyta septintam punkte.

11) Jeigu kuris-nors iš narių peržengtų kame-nors šią sutartį, kiti nariai turi teisę pašalinti tokį narį iš Bendrovės, jo gi pajus ir pelno dalis lieka Bendrovės naudai.

12) Likviduoti Bendrovės dalykus galima visokiu laiku, susitarus visiems nariams, arba bent jų didžiūmai.

(Toliau eina parašai).

Ši sutartis užtvirtinta pas notarą Serdiukovą Vilniuje
1912 metais spalio 8 dieną, akto No 15137.
Miesto Valdyboje įrašyta į bendrovių ir sutarčių knygas
1912 metais spalio 12 d., po No 21338.

REGULIAMINAS

§ 1. Visus Bendrovės reikalus veda įsteigėjų išrinktas ir notarijaliai patvirtintas direktorius.

§ 2. Be to scenos metų pradžioj visuotinasai B-vės susirinkimas išrenka dar pagalbon direktoriaus pavaduotoją, išdininką ir sekretorių administratyviniams B-vės reikalams vesti; taip-pat bent du režisieriu dailės darbams prižiūrėti, kurie visi sudaro Bendrovės Valdybą arba Direkciją.

§ 3. Direktorius, taip lygiai ir jo pavaduotojas, kasininkas ir sekretorius renkami slaptu balsavimu, režisieriai renkami atviruoju balsavimu, aklemacijos būdu; režisieriai gali būti renkami ir iš jau išrinktųjų slaptuoju balsavimu Direkcijos narių.

§ 4. Direkcijos pareigos: a) derėtis ir tarties vaidinimų reikalais su kitomis draugijomis ir žmonėmis; b) tvarkyti ir prižiūrėti visų vakarų ruošą; c) sustatyti vaidinimų repertuaras; d) skirstyti rolės artistams; e) skirstyti pelnas ir f) vesti vakarų ir visuotinas apyskaitas ir prižiūrėti Bendrovės turtą.

§ 5. Administratyvinės Direkcijos pareigos neapmokamos.

§ 6. Visus savo nutarimus Direkcija užrašo protokolų knygon.

Pastaba. Visos piniginės sąskaitos ir kvitai turi būti patvirtinti išdininko ir direktoriaus parašais; visi kiti vieši B-vės raštai, pranešimai ir t. t. – sekretoriaus ir direktoriaus parašais.

§ 7. Parinkdama repertuarą Direkcija visųpirma privalo turėti omenyje originalę gerą scenos literatūrą; ką dėl verstinių veikalų Direkcija, sekdama principą, jog ne teatras repertuarui, bet repertuaras teatrui, privalo žiūrėti ne to, kas yra nūdien išversta, bet kas turėtų būti išversta. Tuo tikslu prie Direkcijos ir po jos priežiūra sudaroma vertėjų komisija, kuri Direkcijos nutartus vaidinti svetimų literatūrų veikalus verstų iš svetimų kalbų²¹; tokiuo būdu trupai niekad nepristigs gerųjų Europos veikalų. Tos vertėjų komisijos išversti veikalai yra Bendrovės savastis: ji gali juos leisti, parduoti ir pasilaiko sau už jų vaidinimą onorarų²² teisę. Onorarai, gaunami iš tų veikalų, eina per pusę Bendrovės kason, per pusę gi vertėjams.

§ 8. Roles skirsto režisierius, bet Direkcija tą paskirstymą patvirtina.

21 Vertėjų komisija nebuvo sudaryta.

22 Honorarų.

§ 9. Artistai, kurie būtų nepatenkinti rolių paskirstymu, gali režisieriaus paskyrimą apskųsti Direkcijai, jei ir Direkcijos nutarimas nepatenkintų, tuomet visuotinajam susirinkimui.

§ 10. Kiekvienas Bendrovės narys privalo vaidinti, neatsisakydamas, paskirtąsias jam roles.

§ 11. Atsisakyti nuo paskirtos rolės galima tik nurodžius Direkcijai svarbią priežastį.

§ 12. Bendrovės nariai privalo reguliariai ir punktualiai lankyti paskirtąsias jiems repeticijas. Visi Bendrovės nariai turi atsiminti, kad neregulumu jie daro didžiausią nuoskaudą savo draugams ir dailei.

§ 13. Artistai, ateidami jau į pirmąją repeticiją su suflerium, privalo taip mokėti roles, kad galėtų repetuoti atmintinai. Pirmoji repeticija privalo būti ne anksčiau, kaip už savaitės po rolių išdalavimo.

§ 14. Artistas, negalįs ateiti į repeticiją dėl svarbios priežasties, privalo apie tai išanksto pranešti režisieriui.

§ 15. Bendrovės nariai be Direkcijos žinios ir leidimo kitų ruošiamuose vaidinimuose dalyvauti negali.

§ 16. Direkcija turi teisę kviesti iš pašalės tam tikra sutarčia gastrolierius, taip-pat nepritenkančius vaidintojus ir statistus.

§ 17. Visi Bendrovės nariai į savo taisomuosius spektaklius ineina dykai, dalyvaujantieji gi spektakliuje turi teisę įsileisti dar vieną žmogų kiekvienas.

§ 18. Bendrovė taiso vaidinimus savitai arba, kviečiama, ir kitoms draugijoms tam tikra sutarčia.

§ 19. Vaidinimai skiriasi į du sezonu; žiemos sezonas nuo rugsėjo 1 dienos ligi užgavėnių ir vasaros sezonas nuo užgavėnių ligi rugsėjo 1 dienos.

§ 20. Pelnas iš vaidinimų skaitomas metams pasibaigus tarp B-vės narių proporcingaliai jų pasidarbavimui B-vei.

§ 21. Apmokamuoju pasidarbavimu skaitosi: vaidinimas, režisavimas ir sufleravimas.

§ 22. Režisierius savo režisuojamame veikale, jei pats ir vaidina, už vaidinimą atskiros dalies negauna.

§ 23. Pelnas skirstomas šitokiais pamatais: pirmosios rolės gauna vieną pilnąją dalį (1) nuo kiekvieno vaidinimo, antrosios – 3/4, trečiosios – 2/4, išeinamosios rolės – 1/4; režisierius gauna pirmųjų rolių dalį, sufleris – antrųjų rolių dalį.

§ 24. Rolių klasifikaciją nusprendžia Direkcija.

§ 25. Dalis už vaidinimą skirstoma iš visos metų pelno sumos.

§ 26. 20% pelno iš vaidinimų atidedama metams pasibaigus bendrojon kason.

§ 27. Pinigai, inplaukę iš vaidinimų, po kiekvieno vaidinimo per pirmąsias dvi dienas turi būti sudėti bankan ant bėgamosios sąskaitos knygelės (na tekušcij sčiot), ant kurios pasirašo du direkcijos nariu: direktorius arba jo pavaduotojas ir kasininkas.

§ 28. Bendrovė turi savo bendrąją kasą B-vės reikalams: kostiumams, dekoracijoms, raštinės reikalams, kelionėms (gastrolėms) ir t. t.

§ 29. Bendroji kasa susidaro iš: 1) procentų nuo vaidinimo pelno, 2) onorarų ir vertėjų komisijos veikalų, 3) pinigų už cenzūruotųjų veikalų skolinimą kitoms vaidintojų kuopoms ir 4) kitokių pelnų, ne iš vaidinimo (pvz. aukų).

Pasarga. Bendrovė priima aukas taip-pat
kostiumais, rekvizitais ir t. t.

§ 30. Metų pabaigoj Bendrovės apyskaita skelbiama vietos laikraščiuose.

Įteikta 2015 11 04
Priimta 2015 11 30

LITERATŪRA

- Buvusi artistė. Nauja lietuvių vaidintojų kuopelė. *Lietuvos žinios*, 1914 sausio 26 (vasario 8), Nr. 21.
- Būtėnas, J. *Lietuvių teatras Vilniuje 1900–1918*. Kaunas: Spaudos fondas, 1940.
- Gira, L. *Kerštas*. Tragedija iš senovės laikų. Vilnius: M. Kuktos spaustuvė, 1910.
- K. Teatras. Vilniaus „Rūtos“ vakarai. *Viltis*, 1912 spalio 26 (lapkričio 8), Nr. 127(762).
- K. Teatras. Vilniaus „Rūta“. *Viltis*, 1913 vasario 6 (19), Nr. 15(802).
- L. N. B-vė beirstanti. *Vairas*, 1914 vasario 20, Nr. 4.
- Landsbergis-Žemkalnis, G. Teatro reikalais. *Viltis*, 1909 gegužės 3 (16), Nr. 50(235).
- Landsbergis-Žemkalnis, G. Dramos veikalų ir jų pastatymo ant scenos rimtos kritikos stoka. *Teatras*, 1913, Nr. 13–15.
- M. S. Kas gi toliau? *Lietuvos žinios*, 1909 rugpjūčio 26 (rugsėjo 8), Nr. 24.
- Maknys, V. *Lietuvių teatro raidos bruožai*. T. 1. Vilnius: Mintis, 1972.
- Maknys, V. *Teatro dirvonuose*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1997.
- P. R. Teatras. Iš meilės. *Lietuvos žinios*, 1912 spalio 25 (lapkričio 7), Nr. 126.
- P. R. „Iškrikusi sesuo“. *Lietuvos žinios*, 1913 vasario 12 (25), Nr. 18.
- Perzinskis, Vl. *Iškrikusi sesuo*. Vilnius: M. Kuktos spaustuvė, 1913.
- Po teatro jubiliejaus. *Viltis*, 1909 rugpjūčio 21 (rugsėjo 3), Nr. 96(281).
- Po teatro jubiliejaus. *Viltis*, 1909 rugpjūčio 21 (rugsėjo 3), Nr. 96(281).
- Rucevičius, A. Vilniaus lietuvių artistų Bendrovės visuotinas susirinkimas. *Lietuvos žinios*, 1913 lapkričio 14 (27), Nr. 135.
- Rucevičius, A. Vilniaus lietuvių teatro reikalais. Viln. L. Art. Bendrovės paaikškinimas. *Viltis*, 1914 sausio 29 (vasario 11), Nr. 23.
- Smetona, A. Mūsų teatras. *Viltis*, 1909 gegužės 6 (19), Nr. 51(236).
- Strazdas-Jaunutis, J. Vilniaus liet. teatro reikalais. Atsakymas p. Buvusiai artistei. *Viltis*, 1914 vasario 11 (kovo 6), Nr. 43(991).
- Togobočnij, I. Iš meilės. *Teatras*, 1911 rugsėjo ir spalio mėn., Nr. 2–3.
- Vėgėlė, A. Vilniaus lietuvių teatro reikalais. Dėl naujosios lietuvių artistų kuopos Vilniuje. *Viltis*, 1914 vasario 8 (21), Nr. 32(980).
- Vilniaus kronika. Lietuvių teatro reikalais. *Viltis*, 1913 gruodžio 5 (18), Nr. 144(931).
- Vilniuje. „Mirtų vainikas“. *Lietuvos žinios*, 1914 kovo 25 (balandžio 7), Nr. 65.

The Contract of the Vilnius Lithuanian Drama Artists Company: Hopes and Utopias of the Revival of Theatre

SUMMARY. The Contract of the Vilnius Lithuanian Drama Artists Company, signed at the office of the Vilnius notary Serdiukov in 1912, is considered to be the first theatre contract in Lithuanian theatre history. It came as a result of hard efforts to find a way out of the obvious crisis in the Lithuanian national theatre at the end of the 1910s (theatre as an art seemed to be desperately stuck in a cycle of amateur routines and was not progressing). The contract signalled the intention for establishing the first Lithuanian performing arts company on a professional base, i.e., it made attempts: 1) to devise and legitimate a system of profit distribution within troupe members (which meant introduction of an innovative concept of theatre activity as a profit-making activity); 2) to determine the inner hierarchy/subordination structure within the troupe (the board – the director – the actors); 3) to regulate theatre troupe members' operating relations that were until then absolutely uncontrolled and grounded just on good will and understanding (which meant fashioning a model of each participant's contributions and benefits, commitments and rights, responsibilities and privileges). However, these aspirations were not fulfilled: the Company did not make any profit that could be shared among its members as a salary for their theatre activity; the control system that was determined to regulate the inner relations and to secure the fulfillment of each participant's obligations, functioned only on a theoretical level, i.e., the idea of smooth creative collaboration leading towards a professional theatre turned out to be an utopia. The Company did not re-sign the Contract for the next year, though it existed as a troupe until the very beginning of the First World War.

KEYWORDS:
theatre, theatre criticism, theatre company, contract, professionalisation, profit, regulation of theatre relations, repertoire politics, utopia, professional qualification.